

**ПРИВАТНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «МІЖНАРОДНИЙ
ЕКОНОМІКО-ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ АКАДЕМІКА
СТЕПАНА ДЕМ'ЯНЧУКА»**

**ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ЗАГАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ**

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**ОК 1 «МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ»**

Рівень вищої освіти:	другий (магістерський) рівень
Галузь знань:	С «Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини»
Спеціальність:	С4 «Психологія»
Освітня програма:	«Психологія»

Робоча програма з навчальної дисципліни «Методологія наукових досліджень та академічна доброчесність» для студентів другого (магістерського) рівня вищої освіти за освітньою програмою «Психологія» спеціальністю С4 «Психологія» галузі знань С «Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини»

Розробник: д.пед.н., професор Марчук О.О.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти

Протокол № 1 від « 27 » серпня 20 26 року

Завідувач кафедри,

к.пед.н., доцент

(підпис) (Мельничук Л.Б.)
(прізвище та ініціали)

Робочу програму погоджено з гарантом освітньої програми «Психологія»

Гарант освітньої програми,

к.психол.н, доцент

(підпис) (Михальчук Ю.О.)
(прізвище та ініціали)

Схвалено навчально-методичною комісією педагогічного факультету

Протокол № 1 від « 28 » серпня 20 26 року

Голова НМК

(підпис) (Сойко І.М.)
(прізвище та ініціали)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів 3	Галузь знань: С Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини	Обов'язковий компонент ОП	
Загальна кількість годин - 90	Спеціальність: С4 Психологія ОП Психологія	Рік підготовки:	
		1-й	1-й
		Семестр	
		1-й	1-й
		Лекції	
	рівень вищої освіти: другий (магістерський)	20- год.	6- год.
		Практичні, семінарські	
		10- год.	4- год.
		Самостійна робота	
		60 год.	80 год.
		Вид контролю: залік	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Робоча програма навчальної дисципліни «Методологія наукових досліджень та академічна доброчесність» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня спеціальності С4 Психологія за освітньо-професійною програмою Психологія.

Вивчення ОК «Методологія наукових досліджень та академічна доброчесність» є важливою складовою професійної підготовки майбутніх психологів, оскільки забезпечує формування системи знань про методологічні засади наукового пізнання, організацію та проведення психологічних досліджень, а також принципи академічної доброчесності.

Опанування дисципліни спрямоване на формування в здобувачів умінь визначати проблему та мету наукового дослідження, формулювати його завдання, об'єкт і предмет, висувати наукові припущення, обирати відповідні методи дослідження, здійснювати збір, аналіз та інтерпретацію отриманих результатів. Майбутній психолог повинен уміти критично оцінювати наукову інформацію, працювати з науковими джерелами, використовувати сучасні методи психологічного дослідження та обґрунтовувати достовірність отриманих результатів.

Важливим складником дисципліни є формування розуміння принципів академічної доброчесності, відповідального ставлення до використання наукової інформації, правильного цитування та оформлення посилань, недопущення плагіату, фабрикації, фальсифікації та інших порушень академічної етики. Дотримання принципів академічної доброчесності є необхідною умовою професійної діяльності психолога та проведення якісних і етичних наукових досліджень.

Опанування дисципліни також сприяє розвитку критичного та наукового мислення, дослідницької компетентності, аналітичних здібностей, навичок роботи з науковою інформацією, академічного письма та професійної рефлексії. Знання методології наукових досліджень і принципів академічної доброчесності створює основу для підготовки кваліфікаційних робіт, проведення самостійних психологічних досліджень та подальшого професійного й наукового розвитку майбутніх психологів.

Мета: формування умінь планувати, організовувати та проводити наукові дослідження у сфері психології, визначати їх методологічні засади, обирати та застосовувати відповідні загальнонаукові й конкретнонаукові методи, аналізувати та інтерпретувати результати дослідження, здійснювати підготовку й оформлення кваліфікаційних (магістерських) робіт, наукових публікацій і доповідей, дотримуючись принципів академічної доброчесності та норм наукової етики.

Завдання: оволодіння теоретичними та методологічними основами наукових досліджень; принципами організації та проведення психологічних досліджень; сучасними загальнонауковими та конкретнонауковими методами дослідження; методами збору, обробки, аналізу та інтерпретації наукових даних; основними етапами підготовки, оформлення та захисту кваліфікаційної (магістерської) роботи; навичками підготовки наукових публікацій, доповідей, тез і презентацій; правилами роботи з науковими джерелами, цитування та бібліографічного оформлення; принципами академічної доброчесності, наукової етики та запобігання плагіату.

Результатом навчання за дисципліною є набуття студентами відповідно до освітньо-професійної програми **таких компетентностей:**

Загальні компетентності:

ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК2. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.

ЗК4. Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК6. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

ЗК7. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

ЗК10. Здатність спілкуватися іноземною мовою.

Спеціальні компетентності:

СК1. Здатність здійснювати теоретичний, методологічний та емпіричний аналіз актуальних проблем психологічної науки та / або практики.

СК2. Здатність самостійно планувати, організовувати та здійснювати психологічне дослідження з елементами наукової новизни та / або практичної значущості.

СК3. Здатність обирати і застосувати валідні та надійні методи наукового дослідження та/або доказові методики і техніки практичної діяльності.

СК6. Здатність ефективно взаємодіяти з колегами в моно- та мультидисциплінарних командах.

СК9. Здатність дотримуватися у фаховій діяльності норм професійної етики та керуватися загальнолюдськими цінностями.

Результатом навчання за дисципліною є набуття студентами відповідно до освітньо-професійної програми **таких результатів навчання:**

ПР1. Здійснювати пошук, опрацювання та аналіз професійно важливих знань із різних джерел із використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

ПР2. Вміти організовувати та проводити психологічне дослідження із застосуванням валідних та надійних методів.

ПР3. Узагальнювати емпіричні дані та формулювати теоретичні висновки.

ПР7. Доступно і аргументовано представляти результати досліджень у писемній та усній формах, брати участь у фахових дискусіях.

ПР10. Здійснювати аналітичний пошук відповідної до сформульованої проблеми наукової інформації та оцінювати її за критеріями адекватності.

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні засади наукового дослідження

Тема 1. Вступ до курсу «Методологія наукових досліджень та академічна доброчесність». Об'єкт, предмет, мета, завдання дисципліни.

Етапи становлення і розвитку науки. Поняття, зміст і функції науки. Структурні елементи науки та їх характеристика. Становлення і розвиток психології як науки, її основні етапи. Внесок українських вчених у розвиток психології.

Література: 4, 6, 13, 18, 31, 52.

Тема 2. Методологія та методи наукового дослідження. Наукове дослідження: загальна характеристика. Методологія як розділ наукознавства. Методика, методи та їх класифікація. Поняття наукового підходу. Принципи наукового дослідження. Фундаментальна, або філософська, методологія.

Література: 3, 12, 14, 33, 41.

Тема 3. Загальнонаукові та конкретнонаукові методи. Характеристика загальнонаукових методів: історичний, термінологічний, функціональний, системний, когнітивний (пізнавальний), моделювання та ін. Особливості конкретнонаукових методів. Використання емпіричних методів. Методи, що застосовуються на емпіричному та теоретичному рівнях дослідження.

Література: 7, 18, 21, 40, 41, 48.

Тема 4. Поняття та сутність системного підходу. Можливості системного підходу до аналізу соціальних об'єктів та явищ. Аспекти сутності системного підходу. Системний інструментарій. Основні принципи системного підходу. Основні етапи вирішення проблем за технологією системного аналізу.

Література: 4, 19, 23, 25, 27, 39, 51.

Тема 5. Методологія проведення психологічних досліджень. Поняття про психологічне дослідження. Класифікації методів психології. Класифікація методів Г. Д. Пирьова. Класифікація методів Б. Г. Ананьєва. Класифікація методів М. С. Роговіна і Г. В. Заленського.

Характеристика організаційних, емпіричних, кількісних, якісних і інтерпретаційних методів у психології. Організаційні методи. Емпіричні методи (спостереження та експеримент). Кількісні і якісні методи (методи первинної обробки даних, методи вторинної обробки даних, кореляційний аналіз). Математико-статистичні методи в психологічній науці. Інтерпретаційні методи.

Література: 8, 12, 14, 23, 46.

Змістовий модуль 2. Написання та захист кваліфікаційних (магістерських) робіт

Тема 6. Кваліфікаційна (магістерська) робота як професійно орієнтоване дослідження Кваліфікація «магістр» і його науковий статус. Виявлення фахових навиків і вмінь, здобутих під час навчання за спеціальністю С4 Психологія. Вибір та затвердження теми магістерської роботи за спеціальністю С4 Психологія. Обов'язки наукового керівника та магістранта в процесі підготовки магістерської роботи. Структурні елементи кваліфікаційної (магістерської) роботи: титульний аркуш; зміст; перелік умовних позначень (за необхідності); вступ; кілька розділів (підрозділів), що розкривають теорію питання та досвід практичної роботи; висновки; список використаної літератури; додатки (за необхідності). Основні етапи в роботі над кваліфікаційною роботою за спеціальністю С4 Психологія. Особливості підготовчого етапу. Вибір теми наукового дослідження. Вивчення історіографії обраної проблеми. Формулювання об'єкта, предмета, мети та завдань наукового дослідження. Робота над текстом дослідження. Заключний етап роботи. Методика підготовки висновків.

Література: 19, 16, 23, 36, 53.

Тема 7. Оформлення магістерської роботи. Заголовки. Дефіс та тире. Нумерація. Ілюстрації. Таблиці. Формули. Цитування та посилання на використані джерел. Оформлення списку використаних джерел. Бібліографічне покликання: загальні положення та правила складання (ДСТУ 8302:2015). Додатки. Особливості редагування магістерської роботи.

Література: 5, 14, 28, 29, 55.

Тема 8. Процедура підготовки до захисту магістерської роботи. Апробація результатів дослідження. Попередній захист магістерської роботи за спеціальністю С4 Психологія. Оформлення та порядок передачі електронного варіанта магістерської роботи для зберігання. Оформлення документів до захисту магістерської роботи Відгук наукового керівника та рецензування магістерської роботи. Підготовка електронної презентації магістерської роботи. Захист магістерської роботи. Рекомендації щодо доповіді магістранта. Обговорення результатів магістерської роботи. Оцінювання магістерської роботи. Типові помилки в написанні наукової роботи за спеціальністю С4 Психологія.

Наукова публікація: поняття, функції, основні види. Види науково-дослідних видань. Дотримання видавничого оформлення періодичних і неперіодичних видань. Вихідні відомості і випускові дані. Вимоги до статей. Авторський і обліково-видавничий аркуш.

Структура наукового реферату. Види і структура рефератів. Обсяг реферату.

Доповідь на науковій конференції. Сутність про наукову доповідь. Вимоги до оформлення доповіді. Поняття про тези. Рекомендований обсяг тез наукової доповіді. Повідомлення як вид короткої доповіді. Розробка наукових постерів та презентацій.

Література: 18, 23, 40, 42, 54.

Тема 9. Академічна доброчесність як дієвий інструмент забезпечення якості вищої освіти. Актуальність теми. Поняття про академічну доброчесність. Фундаментальні цінності академічної доброчесності. “Кодекс академічної доброчесності” викладачів Міжнародного економіко-гуманітарного університету ім. академіка Степана Дем’янчука. Основні чинники, які визначають порушення засад академічної / наукової доброчесності. Про проект сприяння академічній доброчесності в Україні.

Література: 1, 2, 29, 41, 43.

Тема 10. Шляхи боротьби з плагіатом. Поняття про науковий плагіат. Різновиди (класифікація) плагіату. Зарубіжний та національний досвід боротьби з плагіатом. Методичні поради щодо уникнення плагіату. Розробка політики забезпечення академічної доброчесності в українській вищій школі. Положення Міжнародного економіко-гуманітарного університету ім. академіка Степана Дем’янчука «Про протидію плагіату в університеті».

Література: 1, 2, 29, 41, 43.

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин									
	денна форма					Заочна форма				
	усього	у тому числі				усього	у тому числі			
		л	пр	лаб	с.р.		л	пр	лаб	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні засади наукового дослідження										
1. Вступ до курсу «Методологія наукових досліджень та академічна доброчесність».	12	2	2		8	12	2	2		8
2. Методологія та методи наукового дослідження: загальні поняття.	8	2	2		4	8				8
3. Загальнонаукові та конкретнонаукові методи.	8	2			6	8				8
4. Поняття та сутність системного підходу.	8	2			6	8				8
5. Методологія проведення психологічних досліджень.	8	2			6	8				8
Змістовий модуль 2. Написання та захист кваліфікаційних (магістерських) робіт										
6. Кваліфікаційна (магістерська) робота як професійно орієнтоване дослідження.	12	2	2		8	12	2	2		8
7. Оформлення магістерської	8	2			6	8				8

роботи.										
8. Процедура підготовки до захисту магістерської роботи. Апробація результатів дослідження.	8	2	2		4	8				8
9. Академічна доброчесність як дієвий інструмент забезпечення якості вищої освіти.	10	2	2		6	10	2			8
10. Шляхи боротьби з плагіатом.	8	2			6	8				8
Усього годин	90	20	10		60	90	6	4		80

5. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Д.ф. н	З.ф. н
1.	Вступ до курсу «Методологія і організація наукових досліджень та академічна доброчесність»	2	2
2.	Методологія та методи наукового дослідження: загальні поняття.	2	
3.	Кваліфікаційна (магістерська) робота як професійно орієнтоване дослідження.	2	
4.	Процедура підготовки до захисту магістерської роботи Апробація результатів дослідження.	2	
5.	Академічна доброчесність як дієвий інструмент забезпечення якості вищої освіти.	2	2
	Разом	10	4

6. Самостійна робота

№	Назва теми	Кількість
---	------------	-----------

з/п		годин	
		Д.ф. н	З.ф. н
1.	Вступ до курсу «Методологія і організація наукових досліджень та академічна доброчесність»	8	8
2.	Методологія та методи наукового дослідження: загальні поняття.	4	8
3.	Загальнонаукові та конкретнонаукові методи.	6	8
4.	Поняття та сутність системного підходу.	6	8
5.	Методологія проведення педагогічних досліджень.	6	8
6.	Кваліфікаційна (магістерська) робота як професійно орієнтоване дослідження.	8	8
7.	Оформлення магістерської роботи.	6	8
8.	Процедура підготовки до захисту магістерської роботи.	4	8
9.	Академічна доброчесність як дієвий інструмент забезпечення якості вищої освіти.	6	8
10.	Шляхи боротьби з плагіатом.	6	8
	Разом	60	80

7. Завдання для опрацювання тем дисципліни

Назва теми	Зміст завдання для відпрацювання пропущених занять і невиконаних завдань	Форми контролю	Література	Кількість балів
Тема 1. Вступ до курсу «Методологія і організація наукових досліджень та академічна доброчесність»	Підготувати повідомлення про етапи становлення і розвиток сучасної науки. Скласти схему функції науки.	Усне опитування, виконання тестів	4,6,13, 18, 31, 52	6
Тема 2. Методологія та методи наукового дослідження: загальні поняття.	Написати реферат на тему «Методологія як розділ наукознавства». Укласти схему «Принципи наукового дослідження».	Підготовка реферату, тестів, бліц-опитування,	3, 12, 14, 33, 41	6

Тема 3. Загальнонаукові та конкретно-наукові методи.	Написати повідомлення на тему «Характеристика загальнонаукових методів: історичний, термінологічний, функціональний, системний, когнітивний (пізнавальний), моделювання та ін».	Усне опитування, виконання тестів	7, 18, 21 40, 41, 48	6
Тема 4. Поняття та сутність системного підходу.	Розробити презентацію на тему «Суть системного підходу в науці»	Усне опитування, виконання вправ	4, 19, 23, 25, 27, 39, 51	6
Тема 5. Методологія проведення психологічних досліджень.	Написати повідомлення та тему «Методологія проведення психологічних досліджень»	Усне опитування, виконання вправ	8, 12, 14, 23, 46	6
Тема 6. Кваліфікаційна (магістерська) робота як професійно орієнтоване дослідження.	Дати визначення термінів: об'єкт, предмет, гіпотеза. Написати гіпотезу до дослідження відповідно до обраної теми.	Усна перевірка, письмова перевірка, тестова перевірка.	19, 16, 23, 36, 53	6
Тема 7. Оформлення магістерської роботи. Представлення результатів наукових пошуків.	Написати вимоги до оформлення літератури. Представити оформлення 6-10 літературних джерел.	Письмова перевірка, тестова перевірка.	5, 14, 28, 29	6
Тема 8. Процедура підготовки до захисту магістерської роботи.	Написати вимоги до розробки наукових презентацій.	Усна перевірка, тестова перевірка.	18, 23, 40, 42	6
Тема 9. Академічна доброчесність як дієвий інструмент забезпечення якості вищої освіти.	Дати визначення академічної доброчесності та її принципів.	Усне опитування	1, 2, 29, 41, 43	6
Тема 10. Шляхи боротьби з	Написати повідомлення про шляхи боротьби з	Виконання	1, 2, 29, 41, 43	6

плагіатом.	плагіатом та дотримання принципів академічної доброчесності в ЗВО. Опрацювати «Положення про дотримання принципів академічної доброчесності в ЗВО»	вправ. тести		
------------	--	--------------	--	--

ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

Загальний зміст індивідуальних завдань. Виконання індивідуальних завдань магістрантом спеціальності С4 “Психологія” полягає у виконанні завдань для самостійної роботи, котрі подані в методичних рекомендаціях до курсу «Методологія наукових досліджень та академічна доброчесність», а також у самостійному обранні теми кваліфікаційної роботи спеціальності С4 “Психологія”, підготовці анотацій і ключових слів (українською та англійською мовами), формуванні змісту та написанні вступу до наукової роботи. При цьому зміст наукової роботи повинен передбачати наявність трьох розділів (теоретичного, аналітичного, рекомендаційного), висновків до підрозділів, загальних висновків, списку використаних літературних джерел, оформленого відповідно до стандарту (ДСТУ 8302:2015), та додатків. Вступ повинен містити такі структурні частини: актуальність дослідження, огляд публікацій попередніх дослідників, зв'язок дослідження автора з науковими програмами, планами, базової кафедри, визначення мети, завдання, об'єкта та предмета дослідження, методів дослідження, наукової новизни та практичної цінності роботи, указівку на особистий внесок науковця, апробацію результатів дослідження.

Тема 1

1. Із списку рекомендованої літератури до курсу або бібліографічного покажчика університетської бібліотеки оберіть по 10, на ваш погляд, найбільш значущих праць: а) теоретичних, б) навчально-методичних та в) статей, опублікованих у фахових журналах. Зробіть висновок про рівень дослідженості методології наукового дослідження та академічної доброчесності та які питання найбільше цікавлять учених.

2. Назвіть документи, якими регламентується науково-дослідницька діяльність у ЗВО та засади її доброчесності. Зробіть виписки із законів.

3. Дайте характеристику революції у науці. Що слугує основою її виникнення?

4. Назвіть науково-технічні революції які ви знаєте? Чим вони викликані?

5. За якими онтологічними об'єктами дослідження здійснюється систематизація наук? Назвіть чотири комплекси знання та з'ясуйте, до якого належить педагогіка.

6. З'ясуйте відмінність між знанням та пізнанням в науці?

7. Чим відрізняються абсолютні знання від апіорних? Дайте їм характеристику.

8. Що, на вашу думку, є змістом науки?

9. У чому полягає безпосередня мета науки?

10. Дайте визначення терміна «наука». Що слугувало підставою її виникнення?

11. Що таке психологія як наука?

12. Що є предметом і об'єктом психології?

13. Чим психологія відрізняється від інших наук про людину?

14. Які основні етапи можна виділити в історії розвитку психології?

15. Як змінився предмет психології від давніх часів до сучасності?

Тема 2

1. Що таке наукове дослідження (НД) за спеціальністю С4 Психологія? Назвіть його мету та дві форми.

2. Що таке ідея? У чому полягає специфіка наукової ідеї?
3. Що таке науковий результат?
4. Наведіть визначення об'єкта дослідження. Укажіть на його особливості.
5. Сформулюйте визначення предмета дослідження. Укажіть на його особливості.
6. Як ви розумієте поняття методології як галузі наукознавства.
7. Сформулюйте дефініцію термінів «методологія наукового дослідження» та «методика»
8. Подайте визначення понять: методи, прийоми, техніки, процедури; наукові підходи, принципи. Укажіть на дискусійні проблеми.
9. Розкрийте методіку доведення актуальності наукового дослідження.
10. Подайте аналіз якості формування методологічного змісту на прикладі однієї з наукових статей, уміщених у наукових журналах з фаху.
11. З'ясуйте особливості фундаментальної, або філософської, методології.
12. З яким напрямком фундаментальної методології пов'язані наукові розробки Г. Галілея, Ф. Декарта та І. Канта й Г. Гегеля?
13. Що передбачає діалектичний метод пізнання?
14. Які два типи функцій виконує філософський метод?
15. Назвіть фундаментальні принципи й коротко означте їх сутність
16. Укажіть на 3 провідні ідеї філософської концепції.

Тема 3

1. Які методи належать до загальнонаукових? Коротко означте їх зміст та розкрийте їхню ефективність
2. Що таке модель та моделювання?
3. Розкрийте сутність понять «наукометрія», «бібліометрія», «інформетрія». З якими методами вони пов'язані?
4. З'ясуйте особливість конкретнонаукової методології у провідній науковій галузі вашої фахової підготовки.
5. У чому полягають особливості історичного, термінологічного, функціонального та системного методів дослідження?
6. Що таке моделювання та як воно використовується у психолого-педагогічних дослідженнях?
7. Які методи застосовуються на емпіричному та теоретичному рівнях наукового дослідження та чим вони відрізняються?

Тема 4

1. Розкрийте поняття системного підходу та його можливості.
2. З'ясуйте завдання та правила системного підходу.
3. Назвіть основні аспекти системного підходу.
4. Розкрийте поняття про інструментарій та принципи системного підходу, їх завдання. Наведіть приклади
5. Назвіть і поясніть основні етапи системного підходу.
6. Відтворіть у формі схеми або таблиці парадигму методів системного аналізу.
7. Опишіть можливості системного підходу в аналізі соціальних об'єктів і явищ у наукових сферах педагогіки, права, туризму. Укажіть на спеціалізацію та ефективність методів системного аналізу.

Тема 5

1. Розкрийте поняття «методологія психологічного дослідження».
2. Охарактеризуйте основні класифікації методів психології Г.Д.Пирьова, Б.Г.Ананьєва, М. С. Роговіна та Г. В. Заленського.
3. Розкрийте особливості організаційних та емпіричних методів психологічного

дослідження.

4. Подайте загальну характеристику кількісних і якісних методів обробки результатів психологічного дослідження.

5. Охарактеризуйте математико-статистичні та інтерпретаційні методи в психологічних дослідженнях.

Тема 6

1. Розкрийте науковий статус кваліфікації «магістр» за спеціальністю С4 Психологія.

2. У чому полягають особливості кваліфікаційної / магістерської роботи як наукового жанру та виду науково-дослідної діяльності магістранта?

3. Процедура обрання та затвердження теми магістерської роботи.

4. Що б ви назвали головним у обов'язках наукового керівника та магістранта?

5. Перерахуйте структурні елементи кваліфікаційної (магістерської) роботи.

6. Які основні етапи в роботі над кваліфікаційною роботою? Прокоментуйте доцільність та зміст кожного.

7. На якому етапі відбувається обґрунтування гіпотези? Чи обов'язково це слід робити?

8. Розкрийте методику підготовки висновків.

9. Напишіть вступ до магістерської роботи за спеціальністю С4 Психологія з обґрунтуванням методологічних засад (огляд наукової літератури з теми, актуальність, об'єкт, предмет, мета, завдання, практичне значення та методи дослідження).

Тема 7

1. Як проявляється культура організації наукового дослідження в оформленні магістерської роботи за спеціальністю С4 Психологія, зокрема у графічному поданні заголовків та їх змісті?

2. Опишіть правила нумерації.

3. Які вимоги до подання ілюстрацій, таблиць, формул?

4. Розкрийте зміст бібліографічних покликань та загальних правил складання списку наукової літератури за останнім державним стандартом (ДСТУ 8302:2015).

5. Якою повинна бути культура цитувань, щоб уникнути наукового плагіату?

6. Оформіть список наукових джерел до своєї магістерської роботи за спеціальністю С4 "Психологія".

7. Яка функція додатків? Як їх необхідно оформлювати?

8. З'ясуйте особливості редагування магістерської роботи.

9. Які типові помилки допускаються в написанні та оформленні кваліфікаційної роботи?

10. Підготуйте список наукових джерел до своєї магістерської роботи.

Тема 8

1. У чому ви вбачаєте раціональність проведення попереднього захисту магістерської роботи?

2. Які правила передачі електронного варіанта магістерської роботи за спеціальністю С4 "Психологія" для зберігання.

3. Які документи повинні підшиватися до тексту магістерської роботи?

4. Розкрийте технологію підготовки електронної презентації.

5. Опишіть процедуру захисту магістерської роботи.

6. Які б ви сформулювали рекомендації щодо доповіді магістранта?

7. Які типові помилки допускаються в написанні (мовні, мовленнєві, стилістичні), оформленні та захисті кваліфікаційної роботи?

Тема 9

1. Підготуйте презентацію теми «Академічна доброчесність як дієвий інструмент забезпечення якості вищої освіти».
2. Розкрийте поняття «академічну доброчесність». Академічна доброчесність – це фікція чи виклик доби глобалізації?
3. Проаналізуйте з апеляцією до міжнародного і національного досвіду фундаментальні цінності академічної доброчесності.
4. Сформууйте, залучаючи знання курсу «Методологія і організація наукових досліджень та основи доброчесності», 10 запитань до науковця в інтерв'ю з ним.
5. Ознайомтеся з презентацією Кодексу академічної доброчесності ПВНЗ «Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янчука». URL: <https://www.megu.edu.ua/uk/akademichna-dobrochesnist>

Тема 10

1. З'ясуйте зміст поняття «науковий плагіат».
2. Проаналізуйте різновиди плагіату.
3. Розкрийте зарубіжний та національний досвід боротьби з плагіатом.
4. Прокоментуйте методичні поради щодо уникнення плагіату. Що б ви могли додати до їхнього змісту?
5. Укажіть на вектори розробки політики забезпечення академічної доброчесності в українській вищій школі.
6. Ознайомтеся з Положеннями «Про протидію плагіату в університеті» та положенням «Про забезпечення дотримання академічної доброчесності науково-педагогічними працівниками та здобувачами освіти у ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука».

8. Методи навчання

У процесі вивчення дисципліни «Методологія наукових досліджень та академічна доброчесність» застосовуються наступні методи навчання:

- словесні методи навчання, пояснювально-ілюстративний метод із використанням мультимедійних презентацій під час викладу лекційного матеріалу;
- бесіда з елементами дискусії, ситуативний підхід, бесіда за «круглим столом», «питання-відповідь»;
- проблемно-пошуковий та евристичний (диспут) методи навчання;
- дослідницький метод під час виконання самостійної роботи;
- практичні методи навчання: вправи, задачі, кейси, есе тощо;
- наочні методи навчання: демонстрація, ілюстрація, презентація, навчальні фільми, відеолекції.

9. Методи контролю

При вивченні студентами курсу «Методологія наукових досліджень та академічна доброчесність» застосовуються такі методи контролю:

- поточне (усне) опитування, дискусійне обговорення проблем на практичних заняттях;
- поточний контроль здійснюється під час проведення практичних занять, і має на меті перевірку рівня підготовленості студента до виконання конкретної роботи. Поточний контроль реалізується у формі опитування, виступів, експрес-контролю тощо, перевірки результатів виконання різноманітних індивідуальних завдань тощо;
- контроль самостійної роботи, представлення презентацій;
- індивідуальне та фронтальне опитування;
- поточне тестування;
- аналіз та оцінювання результатів навчання;

- тестовий підсумковий контроль.

10. Питання гарантованого рівня знань здобувачів вищої освіти

1. Актуальність, об'єкт, предмет, мета, завдання дисципліни «Методологія наукових досліджень та академічна доброчесність».
2. Етапи становлення і розвитку науки.
3. Поняття, зміст і функції науки.
4. Структурні елементи науки та їхня характеристика.
5. Наукове дослідження: загальна характеристика.
6. Методологія як розділ наукознавства.
7. Методика, методи та їх класифікація.
8. Поняття наукового підходу.
9. Принципи наукового дослідження.
10. Фундаментальна, або філософська, методологія.
11. Класифікації методів психології.
12. Класифікація методів Г. Д. Пирьова.
13. Класифікація методів Б. Г. Ананьєва. Класифікація методів М. С. Роговіна і Г. В. Заленського.
14. Характеристика організаційних, емпіричних, кількісних, якісних і інтерпретаційних методів у психології.
15. Організаційні методи. Емпіричні методи (спостереження та експеримент).
16. Кількісні і якісні методи (методи первинної обробки даних, методи вторинної обробки даних, кореляційний аналіз).
17. Математико-статистичні методи в психологічній науці. Інтерпретаційні методи.
18. Поняття та сутність системного підходу.
19. Можливості системного підходу до аналізу соціальних об'єктів та явищ.
20. Системний інструментарій. Основні принципи системного підходу.
21. Основні етапи вирішення проблем за технологією системного аналізу.
22. Поняття про педагогічне дослідження.
23. Етапи педагогічного дослідження.
24. Розробка програми педагогічного дослідження.
25. Характеристика окремих видів і методів педагогічних досліджень.
26. Кваліфікація «магістр» і його науковий статус.
27. Магістерська робота як жанр наукового дослідження.
28. Обрання та затвердження теми магістерської роботи.
29. Обов'язки наукового керівника та магістранта в процесі підготовки магістерської роботи.
30. Структурні елементи кваліфікаційної (магістерської) роботи.
31. Основні етапи в роботі над кваліфікаційною роботою.
32. Методика підготовки висновків.
33. Оформлення магістерської роботи: нумерація, ілюстрації, таблиці, формули, додатки.
34. Цитування та покликання на використані джерела.
35. Правила оформлення списку використаних джерел (ДСТУ 8302:2015).
36. Попередній захист магістерської роботи за спеціальністю С4 «Психологія».
37. Оформлення документів до захисту магістерської роботи за спеціальністю С4 «Психологія».
38. Підготовка електронної презентації магістерської роботи. Процедура захисту магістерської роботи за спеціальністю С4 «Психологія».
39. Рекомендації щодо доповіді магістранта.
40. Вимоги до написання тез та статей.
41. Типові помилки в написанні наукової роботи.

42. Поняття про академічну доброчесність.
43. Фундаментальні цінності академічної доброчесності.
44. Положення ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука» «Кодекс академічної доброчесності».
45. Основні чинники, які визначають порушення засад академічної / наукової доброчесності.
46. Проєкт сприяння академічній доброчесності в Україні.
47. Поняття про науковий плагіат.
48. Різновиди (класифікація) плагіату.
49. Зарубіжний та національний досвід боротьби з плагіатом.
50. Методичні поради щодо уникнення плагіату.

11. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне оцінювання та самостійна робота										Екзамен/ Залік	Сума
Змістовий модуль № 1					Змістовий модуль № 2						
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	40	100
6	6	6	6	6	6	6	6	6	6		

T1, T2 ... T10 – теми змістових модулів.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Критерії оцінювання	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	Студент виявляє особливі творчі здібності, глибокі знання навчального матеріалу, що міститься в основних і додаткових рекомендованих літературних джерелах; вміє аналізувати явища, які вивчаються, у їх взаємозв'язку і розвитку; застосовувати теоретичні положення при розв'язанні практичних задач; володіє вмінням надавати чітку аргументовану відповідь на поставленні питання	зараховано
82-89	B	Студент вільно володіє вивченим обсягом матеріалу, застосовує його на практиці, вільно розв'язує вправи, надає лаконічну відповідь майже на всі поставленні питання; самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких незначна	
74-81	C	Студент вміє оперувати необхідним колом понять та категорій; узагальнювати та систематизувати інформацію під керівництвом викладача; в цілому самостійно застосовувати її на практиці; контролювати	

		власну діяльність; виправляти помилки, серед яких є суттєві	
64-73	D	Студент відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень, слабе їх застосування при розв'язанні практичних завдань; аналізує навчальний матеріал за допомогою викладача, надає мало аргументовані відповіді, виправляє не всі помилки, значна кількість яких є суттєвими	
60-63	E	Студент володіє навчальним матеріалом на рівні вищому за початковий, проте має фрагментарне уявлення про деякі поняття та категорії курсу; надає неповне висвітлення змісту питань; має недостатнє вміння зробити аргументовані висновки; відповіді містять значну кількість недоліків і помилок	
35-59	FX	Студент не опанував значну частину матеріалу курсу; не володіє понятійним апаратом; не опрацював базову та допоміжну літературу. Мова не виразна, обмежена, бідна, словниковий запас не дає змогу оформити ідею. Практичні навички на рівні розпізнавання	незараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	Студент повністю не знає програмного матеріалу, не працював в аудиторії з викладачем або самостійно; допускає суттєві помилки у відповідях на питання, не вміє застосовувати теоретичні положення при розв'язанні практичних завдань	Незараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

12. Методичне забезпечення

1. Посібники.
2. Опорний конспект лекцій по всіх темах курсу, у тому числі і для самостійного вивчення в електронному вигляді (навчальна платформа Moodle).
3. Завдання та методичні рекомендації до виконання практичних робіт (навчальна платформа Moodle).
4. Пакети контрольних завдань для підсумкового контролю (навчальна платформа Moodle).

13. Рекомендована література

ОСНОВНА

1. Академічна доброчесність: виклики сучасності : збірник наукових есе учасників дистанційного етапу наукового стажування для освітян (Республіка Польща, Варшава, 14.10 — 25.10.2019) / Польсько-українська фундація «Інститут Міжнародної Академічної та Наукової

Співпраці», Духовна Академія Університету Кардинала Стефана Вишинського, Фондація ADD. — Варшава, 2019. — 159 с. URL: <https://surl.li/vbjaib>

2. Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених : кол. моногр. / за заг. ред. Н. Г. Сорокіної, А. Є. Артюхова, О. Дегтярьової. Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2017. 169 с. URL: <https://lnk.ua/HMyLZL3Cm>

3. Аніщенко О. В. Наукові дослідження з історії професійної освіти та історії педагогіки: метод. рек. науковцям-початківцям. Ніжинський держ. педагогічний ун-т ім. Миколи Гоголя. Ніжин : Видавництво НДПУ ім. М.Гоголя, 2003. 49 с. URL: <https://lnk.ua/rEYUjPQqx>

4. Бочелюк В. Й., Бочелюк В. В. Методика та організація наукових досліджень із психології : навч. посібник. Київ: «Центр учбової літератури», 2008. 360 с.

5. Бакалаврська робота. Основні вимоги щодо виконання та захисту: навч.-метод. посібник для студ. пед. факультету/ М-во освіти і науки, молоді та спорту України. МEGУ ім. акад. С. Дем'янчука. Ін-т пед. освіти. Уклад. Л.Б. Мельничук, І.М. Бойко, О.М. Петрук. Рівне, 2012. 34 с.

6. Вадинський С. Є., Щербак Т. І. Методика та організація наукових досліджень.: навч. посіб. Суми: СумДПУ, 2016. 260 с. URL: <https://pedagogy.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/03/vajinskii-posibnyk.pdf>

7. Вербовський В. В. Як правильно підготувати наукове дослідження: навч.-метод. посіб. для студ. і магістрантів. Луганський національний педагогічний ун-т ім. Тараса Шевченка. Луганськ : Альма-матер, 2007. 123 с.

8. Горбунова В. До проблеми методологічних засад експерименту в психології. Наукові записки Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / За ред. Академіка СД Максименка. 2005. № 1.2. С. 383-386. URL: <https://eprints.zu.edu.ua/4029/1/11.pdf>

9. Сергієнко В. В. Філософські проблеми наукового пізнання: навч. посіб. Кременчук : Кременчуцький національний університет ім. Михайла Остроградського, 2011. 103 с.

10. Грицюк Л.К. Магістерська робота: Навч.-метод. посібник для магістрів гуманіт. профілю/ Л.К.Грицюк, П.М.Гусак, Л.К.Завацька. Л., 2002. 94 с. .

11. Долбенко Т.О. Магістерська робота: Методика підготовки: Посібник/ Т.О.Долбенко, І.С.Бондар, Ю.І.Горбань, В.А.Русавська. К., 2016. 140 с. URL: <https://lib.knukim.edu.ua/wp-content/uploads/2016/08/master-title.pdf>

12. Драгола, Л. Методологічні основи сучасних психологічних досліджень: міждисциплінарний підхід. Психологічний журнал. 2025. № 14. С. 24–30. URL:<https://doi.org/10.31499/2617-2100.14.2025.328726>

13. Історія психології: від античності до початку XX століття : навч. посібник / Авт-уклад. О. Коханова, 2016. НВП «Інтерсервіс». 235 с. <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/16139>

14. Лефтеров В. О., Лазор К. П., Кольцов В.М. Основи науково-дослідної роботи в галузі психології : методичні рекомендації для самостійної роботи здобувачів. Одеса : Фенікс, 2020. 38 с. DOI 10.32837/11300.13457

15. Марчук О. О., Дащук Л. С. Етапи залучення майбутніх вчителів географії до науково-дослідної роботи в ЗВО. Збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми та перспективи розвитку регіонів» (Рівне, 23 червня 2023 року) / МEGУ ім. акад. С. Дем'янчука. Рівне: РВЦ МEGУ ім. акад. С. Дем'янчука, 2023. С. 119-121. URL: <https://dspace.megu.edu.ua:8443/jspui/handle/123456789/5081>

16. Марчук О. О., Дем'янчук А. С., Мельничук Л. Б. Особливості проведення захисту магістерських робіт зі спеціальності 012 «Дошкільна освіта» Сучасна наука: проблеми та перспективи (частина I): матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції м. Київ, 12-13 січня 2022 року. Київ: МЦНІД, 2022. С. 34-35.

17. Махній М. М. Історія психології: навчальний посібник. Київ, 2016. 472 с.

18. Методика та організація наукових досліджень з психології: навчальний посібник для студентів спеціальності 053 Психологія / Укладачі: В.Й. Бочелюк, В.В. Нечипоренко, О.Л. Позднякова, Н.Є. Завацька, Ю.А. Завацький, І.Є. Жигаренко, В.Ю. Завацький. Київ: КНТ, 2023.

384 с. URL: <https://eprints.mdpu.org.ua/id/eprint/15326>

19. Методичні рекомендації до написання та захисту курсової роботи з фахових методик дошкільної освіти. Авт.-уклад. Борова В. Є., Красовська О. О., Максимчук Н. С., Марчук О. О., Мельничук Л. Б., Пагута Т. І. Рівне : ПВНЗ МЕРУ ім. акад. Степана Дем'янчука. 2021. 42 с.

20. Методичні рекомендації щодо виконання дипломної (магістерської) роботи / Колектив авторів: Курко М.Н., Бідзюра І. П., Мелков Ю. О., Грабовенко Н. В. К.: МАУП, 2019. 38 с. URL: https://li-maup.edu.lviv.ua/uploads/media/content/UA_Metod%20vkazivky%20do%20dyplom%20roboty%2019.pdf

21. Методологія науково-психологічних досліджень : методичні рекомендації до виконання практичних завдань та самостійної роботи здобувачів вищої освіти спеціальності «Психологія» освітньої програми «Психологія» другого (магістерського) рівня / уклад. І. М. Ушакова. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2025. 52 с. URL: <https://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/37201>

22. Микитюк О.М. Становлення та розвиток науково-дослідної роботи у вищих педагогічних закладах України (історико-педагогічний аспект). Х., 2001. 256 с. URL: 413961.pdf

23. Михальчук Ю.О. Магістерська робота. Основні вимоги щодо виконання та захисту: Навч.-метод. посібник для студ. пед. факультету. Рівне, 2019. 63 с.

24. Омельчук С. Бути чесним у навчанні й науці. Експрес-курс з академічної доброчесності для здобувачів вищої освіти: Навчальний посібник. Херсон, 2021. 80 с. URL: https://book.sumy.ua/files/contents/963_maket.pdf

25. Основи наукових досліджень: навч. посіб. / за заг. ред. Т. В. Гончарук. Тернопіль, 2014. 272 с. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/4874>

26. Панок В. Психологічні дослідження в умовах війни: проблеми і завдання. Вісник Національної академії педагогічних наук України, 2023. № 5.1. С. 1-12. URL: <https://doi.org/10.37472/v.naes.2023.5133>

27. Сурмін Ю. П. Наукові тексти : специфіка, підготовка та презентація : навч.-метод. посіб. К. : НАДУ, 2008. 184 с.

28. Соловійов С. М. Основи наукових досліджень: навч. посіб. К. : ЦУЛ, 2007. 176 с.

29. Смалиус Л. Н. Навчально-методичний посібник з курсу «Методологія та організація наукових досліджень». Для здобувачів вищої освіти спеціальності «Психологія» другого (магістерського) рівня вищої освіти. Черкаси: Черкаси: ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2026. 81 с. URL: <https://lnk.ua/0g6FJUhp>

30. Фініков Т.В. Сучасна вища освіта: світові тенденції і Україна. К.: Таксол, 2002. 176 с.

ДОПОМІЖНА

31. Вітвицька С.С. Основи педагогіки вищої школи: Навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів. Житомир. ДПУ ім. І.Франка. К., 2002. 383 с.

32. Загальна психологія: підручник / за загальною редакцією академіка С.Д. Максименка. Том 1. Київ, 2025. 568 с. https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/744612/1/I_%D0%97%D0%B0%D0%B3%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0%20%D0%9F%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F%20%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%B0%D0%B3%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BE%202712_3_removed.pdf

33. Зінченко О., Депутат В. Аналіз сучасних напрямів соціально-психологічних досліджень Інтернету. Слобожанський науковий вісник. Серія: Психологія. 2025. № 1. С. 46-49. <https://doi.org/10.32782/psyspu/2025.1.7>

34. Кокун, О. Життєстійкість як напрям сучасних психологічних досліджень. Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені ГС Костюка НАПН України. Том. V: Психофізіологія. Психологія праці. Експериментальна психологія. 2021. № 21.

С. 69-88.

35. Лазаренко В.І., Лазаренко В.П., Продайко В.М., Сурякова М.В. Психологія (Опорний конспект лекцій): Електронний навчальний посібник. Дніпропетровськ: ДНУ, 2015. 95 с. <http://distance.dnu.dp.ua/ukr/nmmateriali/documents/psychologiya.pdf>

36. Ортинський В.Л. Педагогіка вищої школи: Навч.посібник для студ.вищ.навч.закладів. К., 2009. 472 с. URL: <https://lnk.ua/cRwoJvXOC>

37. Пісоцький В. П., Горянська А. М. Психологія. Частина 1. Загальна психологія: конспект лекцій: навч.посібн. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2023. 259 с. URL: <https://lib.ndu.edu.ua/handle/123456789/3444>

38. Педагогічний словник / [за ред. М. Д. Ярмаченка]. К. : Педагогічна думка, 2001. 514 с.

39. Сучасна психологічна наука: перспективи та розвиток : збірник тез I Всеукраїнської науково-практичної конференції 23 квітня 2016 р. / за ред. В. М. Огаренка. Запоріжжя : КПУ, 2016. 152 с.

40. Шапар В. Б. Сучасний тлумачний психологічний словник. Х., 2007. 640 с.

ЕЛЕКТРОННІ РЕСУРСИ

41. Про академічну доброчесність : Закон України від 18.12.2025 № 4742-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4742-20#Text>.

42. Академічна доброчесність залежить від усіх учасників освітнього процесу URL: <https://eo.gov.ua/akademichna-dobrochesnist-zalezhyt-vid-usikh-uchasnykiv-osvitnoho-protseesu/2021/04/30/>

43. Виникнення та розвиток психології як науки. URL: <https://studfile.net/preview/6702682/page:3/>.

44. Галузеві експерименти в психології. URL: <https://studfile.net/preview/6063022/page:13/>

45. Загальні положення про кваліфікаційні роботи. URL: <https://studies.in.ua/sovetu/3846-zagaln-polozhennya-pro-kvalifikacyn-roboti.html>.

46. Етичні та правові аспекти психологічних досліджень. URL: <https://eprints.zu.edu.ua/4027/1/9.pdf>.

47. Історія психології. URL: <https://ukrayinska.libretexts.org/%/>

48. Коношевський, Л. Л., Шахіна, І. Ю., Коношевський, Л. Л., & Шахіна, І. Ю. (2011). Обробка психологічних досліджень засобами ІКТ: навчально-методичний посібник. URL: <https://dspace.vspu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/b1e19790-ef94-4814-aebc-db663e52c0fd/content>

49. Кустовська О. В. Методологія системного підходу та наукових досліджень: Курс лекцій. – Тернопіль: Економічна думка, 2005. URL: http://library.wunu.edu.ua/files/EVD/kl_msp.

50. Лекція з навчальної дисципліни «Методологія наукових досліджень та академічна доброчесність» URL: <https://www.scribd.com/document/>.

51. Наукова публікація: поняття, функції, основні види. URL: <https://studfile.net/preview/7097147/>

52. Положення «Про протидію плагиату в університеті» URL: <https://www.megu.edu.ua/sites/default/files/2021-07/Polozhennja-pro-protidiju-plagiatu.pdf>.

53. Розвиток психології як науки. URL: <https://studentam.net.ua/content/view/10811/86/>

54. Цікаві факти про психологію. URL: <https://moz.gov.ua/uk/10-cikavih-faktiv-pro-psihologiv-ta-psihologiju#!>

55. Спостереження як метод психології. URL: <https://osau.edu.ua/wp-content/uploads/2025/04/GLOBAL-TRENDS-IN-SCIENCE-AND-EDUCATION-7-9.04.25.pdf#page=634>